

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 10. Hafta - 2. Ders - 28.12.2023

8-) İletmede Yanılma

TBK m. 33'ün kenar başlığı "*c. İletmede yanılma*". Hüküm şöyle:

"Sözleşmenin kurulmasına yönelik iradenin haberci veya çevirmen gibi bir aracı ya da bir araç tarafından yanlış iletilmiş olması hâlinde de yanılma hükümleri uygulanır."

Gerçekten de siz bir haberciye "*Bu malı 100.000 liraya satmak istediğimi karşı tarafa beyan et.*" demiş olabilirsiniz. Ancak, haberci bu haberi taşıırken yanlışlıkla karşı tarafa "*Satıcı bu malı 10.000 liraya satmak istiyor.*" şeklinde beyanda bulunmuştur. Ya da siz çevirmene "*Malın satış bedeli 100.000 liradır.*" demişsinizdir; ama o hatalı bir çeviri yapmıştır, "*10.000 lira.*" demiştir.

Sözleşmenin kurulmasına yönelik iradenin bir araç tarafından yanlış iletilmiş olması hâline eskiden telgrafi, teleksi, faksı örnek veriyorduk şimdi bilgisayarları, akıllı telefonları ve interneti örnek verebiliriz.

Bugün bir e-posta ile karşı tarafa gönderdiğiniz bir önerinin internetteki bir aksaklık ya da bir virüs nedeniyle karşı tarafa sizin arzu ettiğinizden farklı bir içerikle ulaşması halinde, kanun maddesindeki ifadesiyle "*... yanlış iletilmiş olması halinde ...*", iletmede yanılma hükümlerinden yararlanabilirsiniz.

Siz sekreterinize dediniz ki "*Şu mektubu bu şekilde kaleme al, bu e-postayı bu şekilde kaleme al, karşı tarafa yolla.*" Siz dediniz ki "*Önerimiz 100.000 lira üzerindedir.*" fakat sekreteriniz 10.000 lira üzerinden bir öneride bulundu. Ya da bir virüs programı e-postayı karşı tarafa değiştirerek yolladı.

Gerçekten de bütün bu hallerde iletmede yanılma kavramından yararlanarak ne yapabilirsiniz? Akdi iptal edebilirsiniz.

E-) Saikte Yanılma = Saikte Hata

1-) Genel Olarak

Geldik saikte yanılmaya. Saikte hata, bir iradenin yanlış açıklanması değil, arzusunun yanlış açıklanması değil, kişi arzusu neyse onu açıklamaktadır ama arzusunun oluşumunda ne yapmaktadır? Bir hata yapmaktadır.

Kişinin akit yapma arzusuna etki eden hususlar var. Bir yüzüğü altın zannetmekte, o yüzden satın almakta. Bir otomobilin gerçekten de satıcıya ait olduğunu zannetmekte, o nedenle satın almakta. Hâlbuki otomobil çalıntıdır.

Kişinin akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılmasından bahsediyoruz ve kanun koyucu kuralı şöyle koyuyor, adi saik hataları dikkate alınmaz diyor. Bakınız TBK 32. maddenin kenar başlığı “*b. Saikte yanılma.*” Bir de lütfen saik derken a harfini kısa söylemeyiniz, uzun söyleyiniz. Türk Dil Kurumu’nun İmla Kılavuzu’na girip dinlerseniz zaten bunun uzun a ile telaffuz edildiğini duyacaksınız.

“*b. Saikte yanılma*” kenar başlığı altında TBK madde 32:

“*Saikte yanılma, esaslı yanılma sayılmaz. ...*” Kuralı böyle koyuyor.

Şöyle örnekler verilebilir: Evinizde bir matkabınız var, kaybolduğunu zannediyorsunuz, çalındığını zannediyorsunuz, bulamıyorsunuz. Diyorsunuz ki ben gideyim yeni bir matkap satın alayım. Hâlbuki çalınmamış, kaybolmamış; gözünüzün görmediği bir yere düşmüş, siz de bulamamışsınız. Sonra buluyorsunuz, diyorsunuz ki ben bunun aslında kaybolmadığını bilseydim bu ikinci matkabi satın almazdım.

90 yaşında bir büyükanneniz var, onun doğum gününü kutlamak için pahalı bir pasta sipariş verdiniz fakat siz o pasta siparişini verdiğiniz sırada ne yazık ki 90 yaşındaki büyükanneniz ölmüş durumda. Şimdi siz onun gerçekte ölmüş olduğunu bilseydiniz o pastayı satın almayacaktınız.

Ama bu saikte hatalar gerçekten de bu matkap satın alma sözleşmesinin veya bu pasta satın alma sözleşmesinin iptali için yeterli olacak mı? Bu saikte hatalar acaba bu sözleşmenin iptali için yeterli olacak mı? Kişinin saikte hata nedeniyle akdi iptal edebilmesi için saikte hatasının esaslı olması gerekir.

2-) Saik Hatasının Esaslı Olmasının Şartları

Saikte hatanın esaslı hata olarak nitelendirilebilmesi ve akdin iptaline sebebiyet verebilmesi için kanun koyucu bize diyor ki 32. maddede:

“... Yanılanın, yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun da iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması hâlinde yanılma esaslı sayılır. Ancak bu durumun karşı tarafça da bilinebilir olması gerekir.”

Şimdi saikte hatanın esaslı olması için biz diyoruz ki aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekir.

a-) Belirli bir olgu, durum veya olay hakkında yanılma

Birinci şart şudur, kişi akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılmalıdır ve bu yanılması belirli bir duruma, belirli bir olguya, belirli bir şeye ilişkin olmalıdır.

Yani ben gelecekte dövizin artacağını sandım, artmadı. Bu hisse senetlerinin değer kazanacağını sandım, değer kazanmadılar, değer kaybettiler. Şehrin bu bölgesinden araziler satın aldım, bunların gelecekte değerleneceğini zannettim, değerlenmedi. Bunlar gerçekten de kişinin akit yapma arzusuna etki eden hususlar olabilir; ama bunlar gördüğümüz gibi değişken bazı olgulara ilişkin, değil mi ve geleceğe ilişkin kanaatte yanılmadan söz ediyoruz. Ki buna az sonra tekrar değineceğim. Bu hatalar belirli bir duruma ilişkin değil.

Dolayısıyla bu noktada ne yapıyoruz? Prensip itibarıyla akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılmış olmalıdır diyoruz ve bu husus belirli bir duruma, belirli bir şeye ilişkin olmalıdır.

Yani bir arazi satın alacağım onu inşaat yapmaya elverişli bir arazi zannediyorum. Gördüğünüz gibi arazinin niteliğinde yanılıyorum. Bu yüzük altın zannediyorum fakat altın suyuna batırılmış, o yüzüğün niteliğinde yanılıyorum. Değil mi? Bir aracın çalıntı bir mal olduğunu bilmiyorum, onun gerçek maliki tarafından satıldığını zannediyorum. Hâlbuki çalıntı bir malı satın almaktayım, değil mi? Gerçek durumdan farklı bir düşüncem var. Düşüncem gerçek duruma uymuyor. Akit yapma arzuma etki eden hususlarda yanılıyorum. Peki. Demek ki birinci şartımız bu.

İsterseniz bir örnek daha verebiliriz. Klasik ders kitabı örneklerinden bir tanesi de şu. İzmir’de çalışan bir memur var, Çanakkale’ye atandığını düşünüyor. Tayininin Çanakkale’ye çıktığını düşünüyor, Çanakkale’den bir ev kir alıyor. Hâlbuki Çankırı’ya tayini çıkmış. Gerçek durumdan farklı bir düşüncesi var. Akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılıyor. Çanakkale’ye tayini çıktığını zannediyor. Hâlbuki gerçekte tayini Çankırı’ya çıkmış bulunuyor.

b-) Kişinin saikte yanılması subjektif açıdan esaslı olmalıdır

İkinci şartımız şu. Kişinin bu saik hatası subjektif açıdan esaslı olmalıdır diyoruz. Yani kişi, söz konusu akde taraf olurken yaptığı saik hatası onun için onsuz olmaz bir hususa ilişkin olmalıdır diyoruz. Gerçeği bilseydi bu akdi hiç yapmayacak olmalıdır veya gerçeği bilseydi bu akdi bu şartlarla yapmayacak olmalıdır diyoruz. Yani düştüğü hatanın, saikte hatanın ne olmasından söz ediyoruz? Onsuz akdi yapmayacağı bir unsura ilişkin olmasını arıyoruz. Hata edilen husus, hataya düşen bakımından onsuz akdi yapmayacağı bir unsura ilişkin olmalıdır diyoruz. Bu noktada da subjektif olarak esaslı olmadan bahsediyoruz. Saikte hatanın subjektif olarak esaslı olmasından söz ediyoruz.

“Ben bu tablonun ünlü ressam X tarafından yapıldığını zannediyordum, onun için bir milyon dolara satın aldım. Ünlü ressam X tarafından yapılmadıysa ben bunu niye bir milyon dolara satın alayım, değil mi?” Bu unsur yani tablonun ünlü ressam X tarafından yapılmış olması benim için subjektif açıdan esaslı bir unsurdur diyoruz.

c-) Saikte hata objektif açıdan esaslı olmalıdır

Üçüncü şartımız: Sonra bu saikte hatanın aynı zamanda objektif açıdan da esaslı olmasını arıyoruz. Bundan kastımız da şu: Dürüstlük kurallarımız var, değil mi? İş hayatına egemen olan dürüstlük kurallarımız var. Bu kurallar çerçevesinde de diyoruz ki hata edilen hususun akdin muteberliğini etkilemesi, sözleşmenin geçerliliğini etkilemesi haklı bulunmalıdır diyoruz. Dürüstlük kuralları da akdin bu nedenle iptal edilebilmesini haklı görmelidir diyoruz. Objektif açıdan da bu saik hatası esaslı olmalıdır diyoruz.

Özetle: Belirli bir olguda, belirli bir olayda hataya düşmüş olmalı. Bu hatası subjektif açıdan esaslı olmalı yani gerçeği bilseydi bu akdi hiç yapmayacak olmalı veya bu şartlarla yapmayacak olmalı. Arkasından bu hata objektif açıdan da esaslı olmalı yani iş hayatındaki

dürüstlük kuralları da akdin saikte hata nedeniyle iptalini haklı bulmalı, saikte hata nedeniyle iptaline izin vermeli.

d-) Karşı taraf, kişinin saikini bilmeli veya bilebilecek durumda olmalı

Dördüncü son şartımız da karşı taraf diğerinin bu saikini bilmeli veya bu saikini bilebilecek durumda olmalı diyoruz.

Dikkat. Karşı tarafın hatasını bilecek durumda olmasından söz etmiyoruz. Tam tersine diyoruz ki onun bu saikini bilmeli veya bilebilecek durumda olmalıdır diyoruz.

Yani siz İzmir’de çalışıyor ve oturuyordunuz. Çanakkale’ye tayin edildiğinizi düşündünüz ve orada bir ev kiraladınız. Ev sahibi sizin saikinizi bilebilecek durumda, değil mi? Hatta bırakın bilebilecek durumda olmayı genellikle bilir, değil mi?

Taraflar bu gibi konuları açıkça konuşurlar değil mi? Ev sahibi sorar değil mi? “*Kimsin, ne iş yapıyorsun, ailenle mi oturacaksın, kaç kişisiniz, ne kadar süre ile kiralamak istiyorsun. Siz de söylersiniz. Memurum, tayinim Çanakkale’ye çıktı vesaire.*” Halbuki tayin nereye çıktı Çankırı’ya.

Yani bu çerçevede baktığımızda dört tane şart gerçekleşince akit ne olabiliyor? Saikte esaslı hata nedeniyle iptal edilebiliyor diyoruz. Peki.

3-) Geleceğe dair öngörülerde, tahminlerde, beklentilerde yanılma

Gördüğümüz gibi saikte yanılmada kişinin geçmişteki bir hâli değerlendirirken veya hâlihazırdaki bir durumu değerlendirirken bir hataya düşmesinden söz ediyoruz. Acaba gelecekteki olgular bakımından hata yapılması acaba saikte hata oluşturur mu diye tartışılmaya başlandığında doktrinde iki görüş karşımıza çıkıyor.

Bir tanesi diyor ki geleceği ilişkin kanaatte yanılma, saikte hata olarak telakki edilemez, saikte hata olarak nitelendirilemez.

Klasik bir örnek var: İngiltere’de kralın taç giyme töreni var. Kralın taç giyme töreni esnasında törenin yapılacağı yerde bazı kişiler yer kiralyorlar. Orada bulunacaklar ve seyredecekler. Örneğin orada kayıt yapacaklar. Fakat tören kısmen veya tamamen iptal ediliyor. Şimdi orada yer kiralayan şahıslar diyor ki biz törenin iptal edileceğini bilseydik söz konusu akdi yapmazdık.

Şimdi bazı yazarlar diyorlar ki evet, geleceğe ilişkin kanaatte yanılma saikte hata olarak değerlendirilebilir. Saikte hatanın şartları gerçekleştiyse kişi, akdi iptal edebilir diyorlar.

Bazı yazarlar da diyorlar ki hayır, geleceğe ilişkin kanaatte yanılma prensip itibarıyla saikte hataya sebebiyet vermez. Olsa olsa akdin değişen koşullara uyarlanmasına ilişkin hükümler devreye girebilir. Aşırı ifa güçlüğü kavramımız var. Biz size bunu ikinci dönem anlatacağız. Borçlar Kanunu m. 138’de düzenlenmiştir. İşlem temelinin çökmesi kavramımız var. Bu kavramları açıklayacağız.

Fakat federal mahkemenin önüne gelen bir örnek var. Örnekte bir intifa hakkı tanınması söz konusu, yani nişanlılardan erkek nişanlı, nasıl olsa evleneceklerini düşünerek müstakbel

karısına bir taşınmazı üzerinde hayatı boyunca sürecek bir intifa hakkı tanıyor. Fakat taraflar daha sonra mal rejimi konusunda anlaşamıyorlar ve evlenme gerçekleşmiyor. Federal mahkeme ne demiş olsa gerekir? Saikte hata hükümlerinin uygulanabileceğine karar vermiş bulunuyor.

Şimdi bu noktada bazı kriterler var mı yok mu diye bakıldığında şunu söylemek mümkün. Eğer kişi, içinde bulunduğu durum ve şartlar çerçevesinde bir şeyin gelecekte gerçekleşeceğine kesin gözüyle bakabiliyorsa o zaman geleceğe ilişkin kanaatte yanılmayı saikte hata olarak kabul etmek lazım.

Yani ben şehrin bu bölgesinde mal satın aldım, buradaki arazilerin değerleneceğini zannediyordum, beklemekteydim fakat şehrin bu bölgesi değerlendirilmedi de caddenin öbür tarafı değerlendirildi. Şimdi burada saikte hata var mı yok mu? Yok, değil mi?

Ama siz şehrin belirli bir bölgesinde bir arazi satın alıyorsunuz, şehrin o bölgesindeki hemen hemen tüm arazilere inşaat izni verilmiş fakat sizin satın aldığınız araziye inşaat izni verilmiyor. Hâlbuki siz bakıyorsunuz diyorsunuz ki şehrin bu bölgesi imara açılmış ve hemen hemen her arazi parçası bir süre sonra imar izni almış, inşaat izni almış. Şimdi siz o sözleşmeyi niye yaptınız? Evet, şu andaki durumda yanılmıyorsunuz ama gelecekte orada mutlaka ve mutlaka bir imar izni çıkacağına dair kesin bir kanaatiniz var. O nişanlılık örneğinde de öyle. Eninde sonunda bu hanımefendi ile evleneceğinize dair bir düşünceniz var. Durup dururken zaten niye bir taşınmazınız üzerinde ona hayatı boyunca kullanacağı bir intifa hakkı tanıyasınız ki değil mi?

Bir başka örneği şöyle veriyor yazarlar. Bir taşınmaz satın aldınız veya bir taşınmazın kiracısı oldunuz, bütün amacınız orada bir restoran işletmek ve siz biliyorsunuz ki bütün alışveriş merkezlerinin bir katı neye ayrılmış bulunuyor? Yeme-içme bölümüne ayrılmış bulunuyor ve oradaki mağazalara lokanta açmak için, restoran açmak için ne veriliyor? Ruhsat veriliyor fakat sizin kiraladığınız alana bir türlü ruhsat verilmiyor ve karşı taraf da sizin onu ne için kiraladığınızı bilmekte. Değil mi? Biraz önce konuştuk. Şartlardan bir tanesi neydi? Karşı taraf sizin saikinizi biliyor veya bilmesi gerekiyor diyoruz, değil mi?

Dolayısıyla bu çerçevede baktığınızda acaba bu lokantaya, bu restorana bu izin verilmedi, işletme ruhsatı verilmedi diyerek akdi iptal edebilecek misiniz? *“Evet, iptal edebiliriz.”* diyenler? *“Hayır, hocam, bu basit bir geleceğe ilişkin kanaatte yanılmadır.”* diyenler?

“Evet.” diyenler haklılar. Gördüğümüz gibi gerçekten de saikte hataya müsaade etmek lazım çünkü içinde bulunduğumuz koşullar çerçevesinde kişinin bütün bu şartları değerlendirdiğinde bu olayın gelecekte âdeta kesin bir şekilde gerçekleşeceğine dair bir düşüncesi var. Buna dair veriler var.

Şehrin o bölgesindeki bütün arazilerde inşaata izin verilmiş. Alışveriş merkezinin içerisindeki o kattaki bütün mağazalara ne yapılmış? İzin verilmiş, değil mi? Ama bir türlü kendisine izin çıkmıyorsa o zaman bu şahıs böyle ham bir hayalin peşinde değil, basit bir tahminin peşinde değil, basit bir öngörünün peşinde değil, kesin bir öngörünün peşinde. Bu

öngörünün de gerçekleşmemesi sebebiyle ne yapabilir? Akdi saikte esaslı hataya dayanarak iptal edebilir diyoruz.

F-) Yanılmada Dürüstlük Kuralları

TBK m. 34 diyor ki “3. Yanılmada dürüstlük kuralları” kenar başlığı altında:

“Yanılan, yanıldığını dürüstlük kurallarına aykırı olarak ileri süremez.”

Bunun klasik örneği, biraz önce söyledik dersin başında, kişi hatasını öğrendiği andan itibaren ne yapabiliyordu? Bir yıl içerisinde akdi iptal edebiliyordu. Akdi iptal etmezse ne oluyordu? Akit baştan itibaren geçerli hâle geliyordu çünkü yaptırım *düzelebilir hükümsüzlük* yaptırımı idi.

Peki, kişi hatasını uzun yıllar boyunca öğrenemedi. Bir üst süre var mı acaba? Hatırlarsanız gabin (aşırı yararlanma) kavramını ele aldığımızda bir üst süreden bahsetmiştik. Sözleşmenin kurulmasından itibaren azami beş yıllık bir süre vardı. Zarar gören, örneğin, tecrübesizliğini öğrendiği andan itibaren bir yıl içerisinde akdi iptal edebiliyordu, değil mi? Ama sonuç itibarıyla akdin kurulmasından itibaren beş sene geçince artık ne yapamıyordu? Tecrübesizliğini öğrense dahi akdi iptal edemiyordu.

Şimdi kanun koyucu ne diyor? Hatada bir üst süre var mı? Hatada bir üst süreden bahsetmiyor. Beş veya on yıllık bir hak düşürücü üst süreden bahsetmiyor. Onun söylediği cümle şu “Hatasını öğrendiği andan itibaren bir yıl içerisinde akdi iptal edebilir.” diyor. Beyan hatasını öğrendiği andan itibaren, saikte hatasını öğrendiği andan itibaren bir yıl içerisinde akdi iptal edebilir diyor. Yani nereye geliyoruz? Okuduğumuz 34. maddenin 1. fıkrasına göre kişinin çok uzun bir süre sonra, artık akdi iptal etmek kendisi için herhangi bir yarar sağlamayacak bir noktaya gelindiğinde, hatasını öğrenip bu akdi iptal etmeye kalkışması ne olmayacaktır? Kabul görmeyecektir diyoruz.

Hatasını öğrenmiş, yirmi yıl sonra öğrenmiş, hatasını öğrenmiş on beş sene sonra öğrenmiş, on iki sene sonra öğrenmiş, yedi sene sonra öğrenmiş ve artık akdi iptal etmenin kendisine sağlayacağı menfaatle karşı tarafa vereceği zarar tartıldığında karşı tarafa vereceği zarar belki katbekat fazla. Dolayısıyla ne yapıyoruz? Diyoruz ki artık bu kadar süre geçtikten sonra akdi iptal edememelidir diyoruz.

Hükmün 2. fıkrası zaten bize çok daha güzel bir şeyin haberini veriyor. Şöyle bir örnekle ilerleyelim: Diyor ki kişi “Ben malımı 500 liraya satmak istiyordum. Yanlışlıkla kaç liradan beyanda bulundum? 300 liradan satmak üzere beyanda bulundum.” Peki, karşı taraf da zaten ne yaptı? Senin 300 liralık beyanını zaten güven teorisi çerçevesinde 300 lira olarak algılamakta haklıydı, buna böyle anlam yükledi ve senin satıcı olarak beyanını bu şekilde anladı, algıladı ve bu şekilde kabul etti. Akit ne üzerinden kuruldu? 300 lira üzerinden kuruldu. Peki. Şimdi satıcı diyor ki benim iradem 500 liraya ilişkindi, beyanım istenmeyerek 300 lira oldu, akdi iptal ediyorum diyor.

Karşı taraf da “Ben razıyım merak etme, sen ne istiyorsan onun üzerinden akdin yapılmasına razıyım” diyor. Kaç lira üzerinden yapılmasına razıyım diyor? 500 lira üzerinden

yapılmasına razıyım diyor. Hâlâ akdi iptal edebilecek mi Bay S? Hayır, değil mi? Beraberce bakalım, 34. maddenin 1. fıkrasından gelelim:

“Yanılan, yanıldığını dürüstlük kurallarına aykırı olarak ileri süremez.

Özellikle diğer tarafın, sözleşmenin yanılanın kasdettiği anlamda kurulmasına razı olduğunu bildirmesi durumunda, sözleşme bu anlamda kurulmuş sayılır.”

Yani sözleşme 500 lira üzerinden kurulmuş sayılacak. Artık hataya düşen akdi ne yapamayacak? İptal edemeyecek. Demek ki hata ile dürüstlük kuralları arasındaki ilişki bakımından söylenmesi gereken bunlardır diyebiliriz.

G-) Yanılmada Kusur Meselesi

1-) Kusuruyla Hataya Düşenin, Karşı Tarafın Menfi Zararını Gidermesi

Şimdi de yanılmada kusur meselesi. Şimdi şunun da farkındasınız, değil mi? Akit iptal edilecek. Akit iptal edildiğinde karşı taraf bu akdin iptali nedeniyle ne yapabilir? Çeşitli zararlara uğrayabilir, değil mi? Şimdi kanun koyucu diyor ki 35. maddede:

“Yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür. Ancak, diğer taraf yanılmayı biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, tazminat istenemez.

Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir.”

Birinci fıkranın ikinci cümlesi, prensip itibarıyla sadece saikte hatada uygulama alanı bulabilir. Çünkü diğer taraf yanılmayı biliyor veya bilmesi gerekiyorsa zaten biz neyi tartışacağız? Diğer tarafın irade beyanı uygunsa o zaman sözleşme kuruldu diyeceğiz. Gerçek irade beyanı üzerinden kuruldu diyeceğiz. Ama yok, karşı tarafın irade beyanı eğer farklı ise o zaman sözleşme kurulmadı diyeceğiz. Yani iptalden önce yorum kuralı esastır dedik ya. Önce sözleşme kuruldu, kurulmadı tartışmasına bakacağız dedik ya. O çerçevede diyoruz ki 35. maddenin 2. fıkrası nerede uygulanamaz? Beyan hatasında uygulanamaz sadece ve sadece saikte hata hâlinde uygulanır diyoruz.

Gelelim 35. maddenin 2. fıkrasına:

“Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir.”

Şimdi beraberce şu örneği çözersek bu yerli yerine oturur.

Şimdi dedik ki S aslında ne yapmak istiyor? Malını Bay A'ya 500 liraya satmak arzusunda fakat beyanı hangi yönde olmuş? 300 lira yönünde olmuş. Bir süre sonra S, söz konusu beyan hatası sebebiyle ne yapıyor? Akdi iptal ediyor. Akit geçmişe etkili olarak ortadan kalkacak prensip itibarıyla, yapıldığı andan itibaren kesin hükümsüz hâle gelecek.

Peki, acaba A birtakım zararlara uğradı mı? Söz konusu sözleşmenin yapılması için örneğin bir avukat tutmuştu, örneğin bir tercüman tutmuştu, örneğin bir şehirden başka bir şehre

veya bir ülkeden başka bir ülkeye uçmuştu, örneğin noter masraflarını ödemişti, örneğin bir eksper tutmuştu, onun masraflarını ödemişti. Yani ne diyebilecek? “*Bu sözleşme hiç yapılmamış olsaydı ben bu sözleşme için yaptığım masrafları yapmayacaktım, bu zararlara uğramayacaktım*” diyecek.

Yani bu zarar, nasıl bir zarar? Menfi zarar, olumsuz zarar. Bu sözleşme hiç yapılmamış olsaydı A'nın uğramayacak olduğu zarar. Şimdi demek ki prensip itibarıyla sözleşmenin yapılması, sözleşmenin kurulması nedeniyle sözleşmenin ifa edileceği ümidiyle yapılan birtakım harcamalardan söz ediyoruz.

2-) Hakkaniyetin Gerektirmesi Halinde Müspet Zararı Aşmamak Üzere Tazminata Hükmedilebilmesi

Şimdi bu çerçevede baktığımızda şunu da söylemek lazım. A, bu sözleşme ile bağlı olduğu inancında olduğu içindir ki ne yapmış olabilir? Kendisine yapılan bazı önerileri reddetmiş olabilir. Kendisi için elverişli olabilecek bazı fırsatları kaçırmış olabilir.

Örneğin bir süre sonra bu sözleşme böyle 300 lira üzerinden kurulmuşken A'ya birisi şöyle bir teklifte bulunuyor. “*Bu malı sana 400 liraya satayım*” diyor. A zaten hangi noktada? Diyor ki ben sözleşme yaptım, zaten sözleşme ile bağlıyım. Üstelik de zaten 300 liraya alıyorum, 400 liraya niye almaya kalkışayım ki? Fakat bu sözleşme iptal edildikten sonra A bu malı piyasadan kaçta almak zorunda kalıyor? 600 liraya almak zorunda kalıyor.

Acaba A'nın uğradığı zarar ne kadar diye sorsam ben size? Menfi zarar ne kadar? Bu akit hiç yapılmamış olsaydı uğramayacak olduğu zarar. Menfi zarar = Bu akit hiç yapılmamış olsaydı uğramayacak olduğu zarar. Bu akit hiç yapılmamış olsaydı A bu malı kaçta alabilecekti? 400 liraya teklif vardı, değil mi? 400 liraya alacaktı ama o dedi ki ben bir akit yaptım, akitle bağlıyım dedi. O zaman bir süre sonra 600'e aldığında ne diyecek? Hangi beyanda, hangi talepte bulunmak imkânına sahip? Bu akit hiç yapılmamış olsaydı ben üçüncü şahsın bana olan teklifini ne yapacaktım? Kabul edecektim, 400 liraya bu mala kavuşacaktım. Hâlbuki bu akitle bağlı olduğumu zannederek ne yapmak zorunda kaldım? 600 liraya satın almak zorunda kaldım diyecek. Bu akit hiç yapılmamış olsaydı uğranılmayacak olan zarar 200 lira.

Şimdi kanun koyucu ne diyor?

“Yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür. ...”

Sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zarar eşittir menfi zarar. Yani güvenden doğan zarar, akdin geçerli olduğuna duyulan güvenden doğan zarar değil mi? Arkasından da şöyle devam ediyor 2. fıkrada:

“Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir.”

Örneği şöyle değiştirelim. İkinci ihtimali konuşuyoruz. Teklif ne kadar? 200 lira. A yine neyi düşünmüş? demiş ki ben 300 liraya satın aldım, tüh demiş, keşke 200 liraya satın alsaydım ama artık yapacak bir şey yok, sözleşme ile bağlıyım. Fakat sözleşme yarın öbür gün S

tarafından iptal edildi. Şimdi A ne kadar zarara uğradı bu sözleşmeye olan güveninden ötürü? Yarın öbür gün malı 600 liraya satın alınca hangi teklifi reddetti bu sözleşmeye güvendiği için? 200 liralık teklifi reddetti. Sonunda 600 liraya satın almak zorunda kaldı. O zaman menfi zararı ne kadar? Bu akit hiç yapılmamış olsaydı ben bana yapılan 200 liralık teklifi kabul edecektim, hâlbuki akit geçerli sandığım için bunu reddettim ve sonunda 600 liraya satın almak zorunda kaldım, uğradığım zarar ne kadar? 400 lira. Peki.

Demek ki bazen böyle bir ihtimalle de karşı karşıya kalabiliriz. Şimdi kanun koyucu acaba ne demek istiyor? “*Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir.*” Acaba 400 liralık bir tazminata hükmedebilir mi? Ne dersiniz?

Yoksa zaten bu sözleşme geçerli olarak ayakta kalsaydı, hiç iptal edilmeseydi, ifa edilseydi zaten 300 liraya malı alacaktı, değil mi? Ama ne yapmak zorunda kaldı? 600 liraya malı almak zorunda kaldı. Akit gereği gibi ifa edilseydi, akit geçerli olarak kalsaydı, gereği gibi ifa edilseydi malı kaçta alacaktı? 300 liraya alacaktı. Şimdi kaçta almak zorunda kaldı? 600 liraya almak zorunda kaldı. Müspet zarar ne kadar? Akit gereği gibi ifa edilseydi, müspet şekilde davranılsaydı, akit geçerli kalsaydı, akit gereği gibi ifa edilseydi uğranılmayacak olan zarar, müspet zarardır. Kişi müspet davransaydı, olumlu davransaydı, borcunu ifa etseydi, olması gereken şekilde ifa etseydi uğranılmayacak olan zarar müspet zarardır. Müspet zarar ne kadar? Eğer akde riayet edilseydi mala 300 liraya kavuşacaktı. Hâlbuki kaçta satın almak zorunda kaldı? 600 liraya. Şimdi müspet zarar ne kadar? $600-300 = 300$ lira. Ne diyor kanun koyucu? “*Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla...*” Yani 300 lira, değil mi? İfadan beklenen yarar 300 lira, değil mi? 600 ile 300’ü karşılaştırırsanız sonuç itibarıyla 300 lira. Dolayısıyla ne yapacak hâkim burada? En fazla neye hükmedebilecek? 300 liralık bir tazminata hükmedebilecek.

Gördüğünüz gibi bazen menfi zarar kalemi, müspet zarar kaleminden fazla olabiliyor ama ona rağmen kanun koyucu diyor ki sen burada en fazla neye hükmedebilirsin? Olumlu zararı aşan bir tazminata hükmedemezsin. En fazla olumlu zarar kadar bir tazminata hükmedebilirsin diyor. Peki.

www.ilhanhelvacidersleri.com
